

de colleges Overzicht van het Dierenrijk. Stelt u zich Dolf voor achter een lange tafel waarop verschillende dieren uit de museumcollectie staan uitgesteld. Hij had een ware didactische gave en kon studenten vol overgave interessante, en soms ook vermakelijke, details vertellen van de dieren in kwestie. Uit verhalen die mij zijn overgeleverd, kies ik er één:

Wanneer tijdens het college de Echiura ter sprake kwamen, vertelde Dolf graag het sappige verhaal van de worm *Bonellia*: hoe dan eens per maand in het Pacifisch gebied vele tienduizenden dieren zich bij het licht van de volle maan naar de oppervlakte van de ondiepe kustwateren begaven om daar te paren, dat wil zeggen, de achterste helft van hun lichaam met daarin een indrukwekkende voorraad geslachtsproducten (bij de vrouwtjes uiteraard eieren, bij de mannetjes sperma) af te snoeren, welke "voortplantings-individuen" dan enige tijd zelfstandig rond konden zwemmen om op het juiste ogenblik hun inhoud in het mariene milieu uit te storten. De plaatselijke bevolking was hiervan natuurlijk op de hoogte en liet zich de kans op een voedzame, eiwitrijke hap niet ontgaan. Zij stonden met netten klaar om zoveel mogelijk van die wormen uit het water te scheppen en ze aan wal te brengen: om ze aldaar boven vrolijke vuurtjes te verwerken tot één gigantische "sex-pannekoek" welke voor hen een feestmaal betekende! De studenten reageerden immer als verwacht, met verbouwereerde kreten van ontzetting en (lichte) walging!

U kunt zich voorstellen dat Dolf's college's legendarisch zijn geworden bij generaties van Leidse biologen. Helaas heb ik alleen een deel van mijn doctoraalstudie hier gedaan; ik was anders een veel beter zoöloog geworden dan de armzalige malacoloog die ik mij nu verstout te noemen...

Een andere anekdote wil ik hier memoreren, die zijn collega Carel von Vaupel Klein mij heeft verteld. Het speelt zich af in 1971, op de terugweg van een excursie naar Zweden. Dolf en Carel, met een VW-busje met materiaal, moesten op de terugweg overnachten in Kopenhagen. De heren reden eerst naar Hamlet's Place, een chique hotel waar ze qua ambiance in feite meenden thuis te horen. Toen echter de prijs van een overnachting duidelijk werd, gaf Dolf direct gas: op naar de VVV bij het Centraal Station. Daar stonden ze dan tussen alle back-packers en ander ongeregeld, jeugdig spul, in hun nette regenjassen. Ze kregen een hotel vlakbij -- dus in de stationsbuurt, op voorhand al geen aanbeveling in enige wereldstad. Toen ze aanbelden, deed een man met één oog open: het andere was hij, zo dachten ze direct, bij een ongetwijfeld louche gevecht kwijtgeraakt. Hij sprak nauwelijks Engels, maar voerde hen wel drie hoog het oude, krakende pand-met-houten-vloeren in; via de trap, want een lift ontbrak. Toen ze zich aldaar als in een gevangenis voelden opgesloten, ontdekten ze een "geruststellende mededeling" op een bordje op de gang. In het Deens stond te lezen: "Het brandalarm wordt mondeling gegeven." Gelijk maar eens

gekeken hoever ze zouden komen met aan elkaar geknoopte lakens: nauwelijks halverwege de gevel, zo bleek ..

Dit soort anecdotes schudt Dolf nog steeds met veel gemak uit de mouw. De gang bij de koffie-automaat op de 3e etage is er een geliefde plek voor om ze debiteren. Dat brengt ons weer terug in het heden. Ik zei het aan het begin al, een speciale uitgave van een wetenschappelijk tijdschrift zou een passend cadeau zijn voor Dolf's 80e verjaardag. Een echt 'kroonjuweel'. Gekozen is voor een feestbundel van de Zoologische Mededelingen. Dat doet recht aan jouw brede interesses omdat we op deze manier ook niet-malacologische bijdragen konden accommoderen. En het symboliseert tevens de band die jij met dit museum hebt doordat je hier al zoveel jaren werkt. Toen wij eind vorig jaar begonnen aan de voorbereiding van de feestbundel, waren we niet op voorhand gerust op een goede afloop. Zou het niet te krap tijd zijn? Zouden er wel genoeg mensen bereid zijn een bijdrage te leveren? Ik kan u allen geruststellen: ons "plan B" om een dummy uit te reiken gaat niet door; de bundel is gereed.

Dames en heren, wat kunt u verwachten? In totaal behelst de feestbundel 19 artikelen, geschreven door 29 auteurs. In totaal worden er 1 nieuw genus en 17 nieuwe soorten in de feestbundel beschreven; daarvan zijn er 7 zgn. eponiemen die toegevoegd kunnen worden aan het lijstje van 15 met bestaande vernoemingen naar Dolf. Er is één nieuwe soort die op het eerste gezicht niet lijkt op een eponiem, maar het wél is: *mkuu*. Deze naam komt uit het Swahili en betekent volgens de auteurs "great, principal, elder, chief, etc.". Er is één nieuw eponiem waarvan Dolf op zijn minst een vermoeden moet hebben gehad (*Gulella bruggeni*) omdat de auteurs zo zorgvuldig zijn geweest zijn toestemming te vragen. En sprekend over het vragen van toestemming, een van de andere nieuwe soorten was in de eerste versie van het manuscript vernoemd naar niemand minder dan Nelson Mandela. Helaas, voor Dolf, hij zal zich niet in wereldberoemd gezelschap vandaag bevinden, want de vertegenwoordigers van de heer Mandela gaven geen toestemming om de naam te gebruiken...

Beste Dolf, zo je dit alles al bevroed of zelf verwacht mocht hebben, tot slot nog het volgende.

Ik noemde zojuist reeds het genus *Gulella*, een geslacht waar je steeds een bijzondere liefde voor hebt gehad. De type soort is *Gulella menkeana* (L. Pfeiffer, 1853) die voorkomt in KwaZulu-Natal in Zuid Afrika. Wenda en jij moeten dit dier ettelijke malen in handen hebben gehad. Vanaf vandaag kan het ook een ereplekje krijgen ergens in huize Van Bruggen. Dankzij Linda Davis - die het artistieke deel voor haar rekening nam - en Dai Herbert, namens wie ik jou een ingelijste prent van de soort in zijn natuurlijke habitat mag overhandigen als derde 'kroonjuweel!'"

In memoriam Professor Al Mead, 1913-2009

A.C. van Bruggen

In memoriam Professor Al Mead, 1913-2009

The American malacologist Albert Reginald Mead died on 13 March of this year in his 93rd year. Al Mead became world famous for his anatomical studies in the pulmonate family Achatinidae; he started publishing on this subject in 1950 and his final paper appeared in 2004. This is a preliminary obituary with a few personal reminiscences of a long standing cooperation and friendship.

Albert R. Mead

In Tucson (Arizona, V.S.) is op 93-jarige leeftijd op 13 maart van dit jaar de vooraanstaande Amerikaanse malacoloog Albert Reginald Mead overleden. Omdat hij bij een aantal leden van de NMV goed bekend was is het gepast even bij zijn overlijden stil te staan.

Al Mead heeft vooral grote bekendheid verworven door zijn werk aan de fascinerende pulmonatenfamilie Achatinidae. Deze familie van Afrikaanse reuzenslakken heeft grote,

vaak opvallend gekleurde, schelpen waarvan een paar soorten in de meeste collecties wel vertegenwoordigd zijn. In de praktijk blijken de soorten echter moeilijk van elkaar te onderscheiden, mede door het feit dat veel materiaal in het verleden (en ook nu nog) onvoldoende of gewoonweg verkeerd geëtiketteerd is. Menige type-localiteit ligt ver van het natuurlijke verspreidingsgebied. Het is de verdienste van Mead geweest het belang van de (genitale) anatomie voor de systematiek op alle niveaus herkend en uitgewerkt te hebben.

Nadat hij zijn doctoraat in 1942 (Cornell University) had behaald werd tweede luitenant Mead tijdens de Tweede Wereldoorlog o.a. belast met onderzoek naar de oorspronkelijk Oost-Afrikaanse soort *Achatina fulica* die zich, min of meer geholpen door de mens, vooral in Azië razendsnel verspreid had en grote schade aan de landbouw, etc. veroorzaakte. Dit onderzoek werd in de loop van de volgende zestig jaar uitgebouwd tot een project dat o.a. de systematiek van de geslachten en soorten binnen de familie Achatinidae omvatte. Zijn thuisbasis was de University of Arizona in Tucson waar hij lang en met groot succes een professoraat in de zoölogie bekleedde. Door zijn vasthoudenheid en mogelijkheid tot reizen naar musea en andere instituten kreeg hij een duidelijke greep op de taxonomie van de soorten in deze familie. Zijn publicaties over deze groep begonnen in 1950 en werden afgesloten in 2004. Het boek over The giant African snail *Achatina fulica* (1961) is vanzelfsprekend het meest opvallende onder de publicaties geweest.

Al eerder had hij over Californische reuzennaaktslakken van het genus *Ariolimax* (Ariionidae) gepubliceerd en daarvoor overigens ook nog over insecten [haantjes (kevers) van Californië], een groep waar veel professionele malacologen aanvankelijk aan moesten werken om het vak te leren. Alles bij elkaar resulteerde dat voor wat de weekdieren betreft in 1 nieuw beschreven subfamilie, 3 nieuwe genera, 6 nieuwe soorten, en 1 nieuwe ondersoort (uitsluitend Pulmonata en vnl. Achatinidae). Omgekeerd werden ook enige slakken naar Al Mead genoemd, o.a. *Archachatina* (*Tholachatina*) *meadi* Bequaert, 1950 (Tanzania), en *Sonorella meadi* Miller, 1966 (Helminthoglyptidae; Arizona, U.S.A.). Laatst genoemde slak is volgens de vernoemde o.a.

gekenmerkt door een naar verhouding kleine penis! Al Mead had inderdaad een geweldig gevoel voor humor – naar analogie van de bekende uitdrukking ‘travelling salesman’ (handelsreiziger) announceerde hij zichzelf vroeger als ‘travelling snailsmen’. Daarnaast was hij een blijmoedig en sociaal mens, altijd bereid zaken die dringend aandacht vergden aan te pakken.

Al Mead, immer vergezeld van zijn echtgenote Eleanor (met wie hij 67 jaar getrouwd was; haar vader was als architect betrokken bij de bouw van de beroemde Golden Gate Bridge in San Francisco), ontbrak eigenlijk nooit op internationale malacologische congressen, waar hij over de voortgang van zijn reuzenslakkenonderzoek rapporteerde. Hij combineerde congresbezoek altijd met museumbezoek – hij heeft van de meeste zoölogische musea van enige betekenis in Europa en de Verenigde Staten het Achatinidenmateriaal bestudeerd, waarbij hij vooral gespist was op alcoholmateriaal ten behoeve van zijn anatomische studiën. Instituten die actief materiaal van reuzenslakken aantrokken (Brussel, Tervuren, Londen, Leiden), werden herhaaldelijk bezocht.

Vanaf begin 1962 heb ik nauw met Al Mead samengewerkt; we ontmoetten elkaar voor het eerst in levende lijve in 1967 bij het congres in Wenen. Ik was in 1973 in de gelegenheid hem een keer in Arizona op te zoeken, waar ik ook zijn door hem bewonderde voorganger in het reuzenslakkenonderzoek, de ex-Belg Dr. J.C. Bequaert (‘Uncle Joe’), ontmoette. Als vriend was hij trouw; mocht hij een keer in de buurt verblijven (bijv. in Tervuren in België), dan trok hij wel een dag uit om ons in Leiden/Oegstgeest te komen bezoeken. Zo nu en dan kwamen zij bij ons in Oegstgeest logeren; één maal bij ons thuis (onder goedkeuring en grote belangstelling van de poezen), maar meestentijds in het plaatselijke Oegstgeester hotel, dat immers (hoe kon het ook anders) ‘Het Witte Huis’ heet.

Tallose malen heeft hij voor mij manuscripten beoordeeld (overigens een zaak van reciprociteit) en we voerden een levendige correspondentie; als we elkaar ontmoetten was er uiteraard altijd discussie over reuzenslakkenzaken. Trouwens, de aanwezigheid van het echtpaar Mead betekende steeds weer een exotische maaltijd in een of ander plaatselijk restaurant. Vele malen hebben we grote rijsttafels genoten in befaamde restaurants in Den Haag. Ten slotte was hij zo vriendelijk om een geslacht in deze familie naar mij te noemen, *Bruggenina*. Ik beschouw dat als een grote eer en heb dat zeer op prijs gesteld. Al Mead heeft al zijn aantekeningen over Achatinidae in het Leidse museum gedeponneerd, maar dit materiaal vergt nog veel aandacht in de toekomst.

Het onderzoek aan de landmollusken van Afrika bezuiden de Sahara heeft een gevoelig verlies geleden door het wegvallen van Al Mead. Wij missen hem en zullen hem blijven missen. Vanzelfsprekend zal een uitgebreide necrologie t.z.t. in het Engels in een internationaal georiënteerd malacologisch vakblad verschijnen.

Adres van de auteur:

Nationaal Natuurhistorisch Museum
Postbus 9517
2300 RA Leiden